

Жеравна и с различни познати в Котел и Градец (сред които има свещеници, търговци, занаятчии) Васил Д. Стоянов поддържа редовна писмена връзка, силно впечатление прави обстоятелството, че от отправянето му през 1853 г. на учение в Шумен, та дори до края на своя живот, той почти не посещава родното си село. След връщането си в Жеравна за Великден 1858 г., В. Д. Стоянов я спохожда отново чак след 15 години - по време на предприетата от него през юли 1872 - март 1873 г. осеммесечна обиколка из българските земи (Русе, Свищов, Търново, Дряново, Габрово, Арбанаси, Лясковец, Горна Оряховица, Варна, Бургас, Карнобат, Сливен, Шумен) за набиране на абонати за "Периодическото списание" на БКД. Тогава той гостува на своето семейство цели три месеца - от Димитровден до Велики пости (26 октомври 1872 - февруари 1873)¹⁹. Следващото му - и единствено! - посещение в Жеравна е след почти 40 години - през лятото на 1910 г., няколко месеца преди собствената му смърт²⁰. От някои негови съчинения, писани през 60-те години на XIX век става ясно, че няма добри спомени от своето детство и семейната атмосфера, критично е настроен към манталитета на местното общество и към общинското управление в Жеравна. В писмо до Евлогий Георгиев (Прага, 8 октомври 1861 г.) той мотивира напускането на родното си село и своето желание за учение и личностна реализация, колкото с желанието да бъде полезен на себе си и на *"своите рогови, приятели, общество, на свойт народ и отечество"*, *толкова и притиснат от домашния материален недоимък: "кога съм гялдал да отива на родителите ми работата от ден на ден [в]се назаг" Дору най-сетне сполочих да изляза от Жеравна и да ида в Шумен, където зле - добре, кое ся учих (около три години), кое слуговах"*²¹. В дописка от жеравненеца Злати М. Рачев до цариградския вестник "България" (април 1860), съставена най-вероятно под диктовка на самия В. Д. Стоянов се твърди, че братята Тодорови в Тулча (негови първи братовчеди по бащина страна), не удържат дадената по-рано дума да го подпомогнат финансово в първата година (1859-60) от учението му в Прага²². През 1864 г. в статията си "Върбишкият султан" (публикувана на чешки език в Прага), В. Д. Стоянов описва своето "отечество" като *"малко, незабележимо българско градче, разположено сред великия Балкан (Стара планина), наброяващо ок. 500 къщи. В Жеравна няма нито една османска душа... Тамошната църква е малка, но много хубава; жеравненските училища, които са само две - едното за момчета, другото за момичета, не могат да бъдат похвалени, понеже не се намират в такова състояние, в каквото биха могли да бъдат и нищо чудно; та*